

Szijj Dóra

Lengyelország – Az ambiciózus középhatalom

A haditechnikai potenciálját a következő évtized elejére jelentős mértékben felújítani szándékozó Lengyelország a visegrádi együttműködés legnagyobb védelmi költségvetésével és arányában legmagasabb védelmi ráfordításával rendelkező tagjaként az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének is igen aktív szereplője. A transzatlanti kötelezésekre – beleértve ebbe az Egyesült Államokkal fennálló, kiemelt partnerségi viszonyt – erőteljesen építkező lengyel biztonságpolitika a gyakorlatban is igyekszik megfelelni a NATO-elvárásoknak, és megőrizni az egyik leginkább lojális szövetséges képét.

A haderő átfogó modernizálását kitűző, 2012-ben bejelentett fejlesztési és modernizációs program háttérében álló okok és előfeltételek egyike az a szinte egyedülálló körülmény, hogy Lengyelország – az Európai Unió többi államával ellentétben – sikeresen elkerülte a gazdasági világválság negatív következményeit, és a 38 millió lakosú ország gazdasága lassú növekedésnek indult a kritikus 2009–2012 közötti időszakban. Így a 2011-ben újraválasztott, Donald Tusk vezette kormányzat előnyös helyzetből indulva hirdethette meg a haderő egyébként égetően szükséges modernizálási programját. Varsó ebben az időszakban pluszforrásokat szabadított fel, s ezáltal – a megfelelő politikai szándékkal együtt – prioritássá válhatott a NATO-interoperábilis, 21. századi modern haderő kiépítése.

A *The Economist* 2013 nyarán publikált cikke szerint a képességfejlesztési szándékok mögött lévő pénzügyi tartalékok valóban a tudatos, átgondolt modernizálásra utalnak: Lengyelország 9,5 milliárd dollárra becsült 2013-as védelmi költségvetése a tavalyi évhez képest 7%-kal nőtt, ezzel pedig a GDP-hez viszonyított védelmi célú ráfordítások aránya megközelíti a NATO által informálisan ajánlott 2%-os értéket.¹ A védelmi költségvetésen belül ráadásul az új eszközök beszerzésére szolgáló források növekedése is várható – Tomasz Siemoniak védelmi miniszter nyilatkozata szerint az eddigi 15%-ról 33%-ra nő majd az eszközbeszerzések mértéke; az elavult fegyverzet és eszközpark frissítését 43 milliárd dollárból kívánja véghezvinni a kormányzat az elkövetkezendő tíz évben. A légtérvédelem és rakétavédelem kérdése a haderő modernizálásának elsődleges területei.

Figyelembe véve a lengyel történelem viszontagságos fordulópontjait (a többször is felosztott, térképről eltüntetett állam problémáját), nem meglepő, hogy Lengyelország a mai napig nagyon tudatosan épít a honi védelmi képességek folyamatos fejlesztésére, a légtér- és rakétavédelem pedig ennek a meggyőződésnek kiemelt attribútuma. Másrésztől, a NATO rakétavédelmi pajzs kiépítése körüli viták megoldatlansága is arra sarkallja Lengyelországot, hogy önként fogjon hozzá a légtér-szuverenitás biztosításának erősítéséhez. Az amerikai stratégiai irányváltás, az Ázsia felé fordulás következtében jobban magára

¹ *Flexing its muscles*. economist.com, 2013. 08. 15. (2013. 09. 10.)

hagyott Európában szükséges nagyobb fokú önállóságot a lengyel külügyminiszter, Radosław (Radek) Sikorski a beszédeiben több ízben is párhuzamba állította a haderőfejlesztésről szóló érvekkel. Dominik P. Jankowski tanulmányában² idézi Sikorski 2013. márciusi parlamenti beszédét, amelyben a külügyminiszter óva inti Lengyelországot attól, hogy a biztonságérzete és a szövetségi tagság a haderő és a katonai gondolkodás „ellustulásához” és a „mentális lefegyverzéshez”, az önvédelmi képességek háttérbe szorulásához vezessen.

Mindez nem eredményezte a NATO háttérbe szorulását; a lengyelek továbbra is biztonságuk fő zálogaként tekintenek a NATO-ra, és leszögezik, hogy a modernizáció mind a NATO, mind az EU céljaival összekapcsolódva, Kelet-Közép-Európa közös védelmének fokozása érdekében történik. Az országvédelmi képességek hangsúlyát mindvégig szem előtt tartó lengyel védelempolitikai dokumentumok szimbolikus üzenete, pontosabban hangsúlyai mellett viszont – a szoros transz- és euroatlantizmus ellenére – nem mehetünk el figyelem nélkül, ahogy erre Balogh István is figyelmeztet.³

A lengyel biztonságpercepcióról: a hűséges határállam képe

A lengyelek a rendszerváltozást követően Magyarországhoz és az egykori Csehszlovákiához hasonlóan, velük szorosan együttműködve hirdették meg az euroatlanti nyitás szükségességét.⁴ Lengyelország – Magyarországgal és Csehországgal egyetemben – az 1997-es madridi csúcson kapott meghívást a NATO-ba, majd 1999. március 12-én hivatalosan is tagja lett a katonai és politikai szövetségnek. A lengyelek a tagságukat követően markáns lépésekkel igazolták a stratégiai dokumentumokat is erőteljesen átható transzatlanti elköteleződésüket: a balkáni háborúk alatt, majd később Irakban és Afganisztánban is jelen voltak erőikkel, s előzetes szándékaik szerint nem vonják ki magukat a 2014 utáni időszak stabilizációt támogató műveletei, így az afganisztáni Resolute Support művelet alól sem.

A lengyel stratégiai dokumentumok vizsgálatakor láthatjuk, hogy a NATO-t és az EU-t követően mindig közvetlenül szerepel az Egyesült Államok is: a NATO és az USA képe erősen összekapcsolódva jelenik meg a dokumentumokban.⁵ A 2009-ben elfogadott, alig néhány hónapja hatályát veszített *Nemzeti Védelmi Stratégia* például egyenesen úgy fogalmaz, hogy a NATO- és EU-tagság, valamint az Egyesült Államokkal kötött stratégiai partnerség [együttesen] a fő referenciapontjai Lengyelország kül- és védelempolitikájának.⁶ Az Egyesült Államok egy szintre emelése a két nemzetközi szervezettel tükrözi az erős transzatlanti lojalitást, amely „azon alapul, hogy az európai biztonság garanciáját jórészt az Egyesült Államok transzatlanti elköteleződésében látja”.⁷ Ennek ismeretében még inkább kapcsolat fedezhető fel a lengyel önvédelmi mechanizmusok erősítése és az Egyesült Államok csendes-óceáni térség felé fordulása között.

2 Jankowski, Dominik P.: *Beyond Air and Missile Defense: Modernization of the Polish Armed Forces*. cepa.org, 2013. 09. 05. (2013. 09. 10.)

3 Balogh István: *Magyarország és a visegrádi országok biztonságpercepciói: hasonlóságok és különbségek*. kki.gov.hu, 2013. 06. 29. (2013. 09. 10.)

4 *Európai integrációt készítettek elő a visegrádi négyek*. mult-kor.hu, 2011. 02. 15. (2013. 09. 10.)

5 Uo.

6 National Security Strategy of the Republic of Poland. ethz.cz, 2007. (2013. 09. 10.)

7 Balogh, István: i. m.

Ugyanakkor a NATO mellett az Európai Unió szerepét is elsőrangúnak ítélik a dokumentumokban. A jelenleg átdolgozás alatt álló, 2007-ben elfogadott *Nemzeti Biztonsági Stratégia* és a *Nemzeti Védelmi Stratégia* is hitet tesz az Európai Unió, illetve Lengyelország regionális szerepvállalásának fontossága mellett, amely elsősorban a posztszovjet zónában esetlegesen újjáéledő viták, az EU keleti partnerségi politikája és az energiabiztonsággal összefüggő kérdések kapcsán válik kiemelkedő jelentőségűvé. A *Nemzeti Biztonsági Stratégia* kezdő sorai a (keresztény) európaiság melletti állásfoglalásként hatnak, és ugyanitt, az első mondatok egyikében olvasható, hogy az EU-tagság pozitívan befolyásolja Lengyelország biztonságát. Az NBS később hozzáteszi, hogy Lengyelország számára katasztrofális hatásokkal járna az európai integráció felbomlása, vagy az EU–USA-kapcsolatok lazulása és egymás ellensúlyozásának vágya. Összességében tehát a transzatlanti kapcsolatok bármilyen gyengülését biztonsági fenyegetésként aposztrofálják,⁸ és az európai pillér a lengyel biztonság szavatolásának szintén koherens eleme a NATO mellett.

Az egyre inkább „európaizálódott” lengyel védelmi gondolkodásban a regionalizmus szólamai is erőteljesen megjelennek.⁹ A visegrádi együttműködés, vagy a Franciaországgal és Németországgal alkotott weimari hármak olyan kitörési pontot jelentenek Varsó számára, amelynek keretein belül akár a térség vezető államává is kinőheti magát Lengyelország. A gazdasági és népességbeli potenciálja miatt fölényben lévő ország egyes bírálók szerint maga is – hol burkoltan, hol kevésbé – igyekszik a vezető nemzeti szerepkör betöltésére, legalábbis ami a V4-ek vagy az EU keleti partnerségi politikájának irányítását illeti, s a stratégiák is éreztetik: Lengyelország aktív játékosként definiálja magát a (szűkebb) nemzetközi szintéren. Az Olivier de France és Nick Witney szerzőpáros által¹⁰ „lokalista” (*localist*) jelzővel illetett állam¹¹ az euroatlanti biztonsági struktúrába való beilleszkedése mellett fenntartja annak fontosságát, hogy együttműködést folytasson az őt körülvevő államokkal, beleértve ebbe a katonai együttműködési programokat, többnemzeti fejlesztéseket is.¹² A litván–lengyel–ukrán dandár kialakításának ötlete ennek szemléletes példája lehet,¹³ amennyiben a terveknek megfelelően 2013 őszén megkezdődnek a tárgyalások a közös kiképzési programokról. Nem mellesleg az ismét pozitív üzenetként hatna a NATO és az EU számára, hogy Varsó közreműködésével a nem NATO-tag Ukrajnát az egyik leghűségesebb szövetségese közelíti Brüsszelhez.

Tegyük hozzá: a sajátos geopolitikai helyzet indukálja a többszörös és többirányú biztonsági orientációt Lengyelország részéről. Lengyelország „Európa határállama”, a tőle keletre fekvő országok nem tagjai sem a NATO-nak, sem az EU-nak. Így az elsősorban Kelet-Európából vagy akár a Kaukázus térségéből érkező bármilyen biztonsági fenyegetés felfogására, kezelésére Lengyelország hivatott, legyen szó nemzetközi bűnözésről, illegális határátlépésekről, vagy csempészetéről. A térségbeli „befagyott” konfliktusok újjáéledésének lehetősége a 2008-as grúziai események óta ugyancsak szempont a lengyel védelempolitikai tervezésben. Összességében elmondható, hogy Lengyelország a védelmét

8 National Security Strategy of the Republic of Poland. ethz.cz, 2007. (2013. 09. 10.)

9 Uo.

10 Olivier de France – Witney, Nick: *Europe's Strategic Cacophony*. ecf.eu, 2013. 04. (2013. 09. 10.)

11 Uo.

12 National Security Strategy of the Republic of Poland. ethz.ch, 2007. (2013. 09. 10.)

13 *Poland's minister: Treaty on formation of Lithuanian-Polish-Ukrainian battalion may be signed in Q2 2013*. kyivpost.com, 2013. 03. 26. (2013. 09. 10.)

az euroatlanti értékek mentén, a NATO és az EU, valamint több nemzetközi intézmény (ENSZ, EBESZ) biztonsági struktúrájába ágyazva, de az állam mint független, szuverén entitás elsődleges védelmének szem előtt tartásával szervezi meg.

Pillanatkép a lengyel haderőről

A lengyel haderő professzionálissá tételének nyitányaként 2009-ben eltörölték a sorkötelezettséget, s ezzel párhuzamosan létszámleépítésekre került sor. A rendszerváltozás időszakához képest mára negyedére csökkentett haderő aktív állománya 96 000 főből áll.¹⁴ A szárazföldi haderőnem kötelékében szolgálnak a legtöbben (45 600 fő), a legkevesebb tagja pedig – értelemszerűen – a külön haderőnemi egységként számon tartott különleges műveleti egységeknek van (2200 fő, összesen négy különleges csoport). Közülük a legismertebb, a GROM amerikai és brit módszerek alapján felépített kiképzései 1990 óta folynak.¹⁵ A vezérkar közvetlen alárendeltségében működő egység bázisa Krakkóban található. A lengyel haderőben hivatásos és szerződéses katonák egyaránt szolgálnak. 2010. január 1-jétől megkezdődött az önkéntes tartalékosok toborzása is, amelynek célja egy 20 000 fős tartalékerő kiképzése, ám az előzetes tervekkel ellentétben ezt az irányszámot nem sikerül elérni: a toborzási kísérletek egyelőre kevés sikerrel jártak.

A fegyveres erők eszközparkja a Varsói Szerződés örökségének nyomait viseli magán, így azok cseréje elengedhetetlenné vált. A 2011-re elkészült Stratégiai Védelmi Felülvizsgálat¹⁶ és a 2013-as, technikai modernizációról szóló terv (*The Priority Tasks of the Polish Armed Forces Technical Modernization in the Operational Programs*) is célul tűzte ki az elavult haditechnikai eszközök leszerelését.

A lengyel fegyveres erők legfontosabb képességei

Fegyveres erők

- Szárazföldi erők: 45 600 fő
- Haditengerészet: 7600 fő
- Légierő: 16 500 fő
- Különleges erők: 2200 fő
- Összhaderőnemi: 24 100 fő
- Egyéb (határőrség, parti őrség, rendőrség különleges belbiztonsági erői): 22 050 fő

Szárazföldi erők

- Harckocsik: 901 – Leopard 2 (128), PT-191 Twardy (232), T-72/T-72M (541)
- Gyalogsági harcjárművek: 1784 – BMP-1 (1297), KTO Rosomak (487)
- Páncélozott csapatszállító járművek: 70 – Cougar (40), Maxxpro (30)
- Tüzérségi eszközök: 702
- Forgószárnyas eszközök: Mi-24D (30), Mi-17T/U (9), Mi-2URP (19), Mi-2 (27), PZL W-3PL (4), PZL W-3A Sokol (35), PZL W-3PL Gluszec (4)

¹⁴ *The Military Balance 2013*. iiss.org, 2013. 03. 14. (2013. 09. 10.)

¹⁵ GROM. mil.pl, 2010. (2013. 09. 10.)

¹⁶ *Strategic Defence Review presented*. gov.pl, 2011. 04. 15. (2013. 09. 10.)

<p>Haditengerészet</p> <ul style="list-style-type: none"> – 5 harcászati tengeralattjáró – 4 Sokol aknamentesítő tengeralattjáró – 1 Orzel aknamentesítő tengeralattjáró – 2 Pulaski FFG-7 fregatt – 21 aknamentesítő hajó – 1 darab Kaszub FSM korvett – 6 darab part menti járőrhajó – 5 darab Lublin partraszállító hajó – 3 darab Deba deszanhajó
<p>Légierő</p> <ul style="list-style-type: none"> – 2 MiG-29/A repülőszázad (~35) – 3 F-16C/D repülőszázad (~48) – 2 Su-22M-4 Fitter repülőszázad (~48) – 26 MiG-29A, 6 MiG-29UB – Szállító repülőgépek: 1 C-130E, PZL M-28 Bryza repülőszázad, 1 C-295M repülőszázad, 1 VIP repülőszázad PZL M-28 Bryza – Kiképző repülőgépek: PZL 130 Orlik és Iskra típusúak, SW4 Puszczyk repülőszázad – Forgószárnyas eszközök: Mi-2, PZL W-3 Sokol, Mi-17 – Légvédelem eszközök: SAM-500, SA-3, SA-4, SA-5

A lengyel védelempolitika alapidokumentumai

Az államfő munkáját támogató Nemzeti Biztonsági Iroda (Kabinet) a Stratégiai Védelmi Felülvizsgálatot (2009–2011) követően 2010–2012 között elvégezte a *Nemzeti Biztonsági Stratégia* felülvizsgálatát is.¹⁷ A felülvizsgálat megállapításait az egyelőre még csak lengyelül olvasható 2013-as fehér könyv (*Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowej Rzeczypospolita Polska*) tartalmazza.¹⁸

A *Nemzeti Biztonsági Stratégia*¹⁹ és a *Nemzeti Védelmi Stratégia*²⁰ elkészítése a mindenkori kormányzat feladata. A 2007-es NBS újabb változata még idén a parlament elé kerül szavazásra; átdolgozása jelenleg is zajlik a Külügyminisztérium irányításával. Az NBS védelmi szakstratégiáját, a Védelmi Minisztérium gondozásában készült 2009-es *Nemzeti Védelmi Stratégiát* egy teljesen új típusú dokumentum, a *Védelmi Fejlesztési Stratégia* váltotta fel alig fél éve. Ez a korábbi NVS-nél szélesebb biztonsági spektrumot vizsgáló dokumentum az Európai Unió kérésére készült el, és a Védelmi Stratégiával szemben már konkrét számadatokat, tervezeteket közöl a lengyel haderőről. A szerkezetében és stílusában is újszerű dokumentum speciális jellegénél fogva az NBS és az NVS szintjei között helyezhető el egy képzeletbeli hierarchián, és ez szolgál sorvezetőül a katonai képességfejlesztések során is. Az angol fordításban most készülő Védelmi Fejlesztési Stratégia a kor-

17 Koziej, Stanisław: *The National Security Strategic Review (NSSR) 2010-2012*. gov.pl, 2012. 12. (2013. 09. 10.)

18 *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowej Rzeczypospolita Polska*. gov.pl, 2013. (2013. 09. 10.)

19 *National Security Strategy of the Republic of Poland*. ethz.ch, 2007. (2013. 09. 10.)

20 *Defense Strategy of the Republic of Poland*. ethz.ch, 2009. (2013. 09. 10.)

mányszat hosszú (2030-ig szóló) és középtávú (2020-ig tartó) nemzeti fejlesztési terveinek sorába illeszkedik, amelyek a politikai-gazdasági élet valamennyi szektorára vonatkozóan hasonló, összkormányzati intézkedéseket igénylő irányelveket fogalmaznak meg.

Nemzetközi műveleti szerepvállalás

A lengyel haderő missziós tapasztalatai régre nyúlnak vissza, mivel a lengyelek már a hidegháború kezdeti szakaszában részt vettek nemzetközi megfigyelő csoportok munkájában és az ENSZ első generációs műveleteiben. Első szerepvállalásuk az 1953-as évhez, a koreai háborút lezáró panmindzsoni fegyverszünethez köthető. Az 1953–1988 közötti időszak során három ENSZ-misszió és négy tűzszünet-ellenőrzési misszió munkáját segítették a lengyelek közel 17 000 fővel, megfigyelőik többek között Nigériában és Indokínában szolgáltak. A rendszerváltozás után fokozódott a műveleti szerepvállalás, ugyanis Lengyelország az ENSZ műveletei mellett fokozatosan erőket delegált a NATO, az EBESZ, majd később az EU műveleteibe is. A Nemzeti Védelmi Minisztérium honlapjának közlése szerint közel 67 000 lengyel katona vett részt nemzetközi béketámogató és válságreagáló műveletekben az 1989–2009 közötti időszakban.²¹

1995-ig szinte csak ENSZ-műveletekben fordultak meg lengyel katonák, de a nemzetközi koalíciós műveletekben való részvétel, a balkáni háborúk alatt nyújtott támogatás (IFOR, SFOR) már jelezte a profilváltást. A NATO-tagsággal együtt a lengyel katonák valamennyi fontosabb NATO-műveletben szerepet vállaltak/vállalnak (KFOR, ISAF), ahogyan az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája erősítésének szándékával életre hívott műveletekben is a kezdetektől vannak lengyel katonák (elsőként a Concordia műveletben, napjainkban pedig Grúziában és Maliban). Mindeközben az ENSZ-műveletek látványosan háttérbe szorultak.

A lengyel nemzetközi műveleti ambíciószintet 3000-3200 főben határozták meg,²² jelenleg a legtöbb erővel Afganisztánban vannak jelen: a katonai kontingens 13. váltása 1354 fővel teljesít szolgálatot (miközben zajlik a 14. váltás kitelepülése). Az afganisztáni rendezéshez 2002 márciusában csatlakozott Lengyelország, ekkor 100 fő, elsősorban mérnöki munkát végző katona szolgált a bagrami bázison. A házi készítésű robbanóeszközök hatástalanításával és útépitéssel foglalkozó egységet 2007-ben az 1200 főre növelt lengyel kontingensbe olvasztották. A lengyel tartományi újjáépítési csoport (POL PRT) 2008 nyarán kezdte meg működését a kelet-afganisztáni Ghazni tartományban, miután minden, az országban szolgáló lengyel erőt egy régióba vontak össze. PRT Ghazniban 2600 fős volt a legnagyobb kontingens. Az itt szolgáló katonák feladatai hasonlítanak a magyar PRT újjáépítési feladataihoz (kutak fúrása, útépités, iskola- és kórházfelújítás, továbbá vízierőmű építése, napelemek telepítése), és a lengyelek is folytattak katonai műveleti tanácsadó (OMLT) és a rendőri erők képzésére fókuszáló (P-OMLT) képzést. Az ENSZ afganisztáni műveletében (UNAMA) egy fő képviseli Lengyelországot, az EUPOL Afghanistan munkáját pedig három rendőr segíti. A lengyelek 38 katonát veszítettek az ISAF műveletei so-

21 Ministry of National Defence - Missions. gov.pl. (2013. 09. 10.)

22 Pietrzak, Paweł: *Armed Forces of the Republic of Poland in International Operations - Legal Grounds, Strategic Considerations, and Partial Implementation*. gov.pl, 2011. (2013. 09. 10.)

rán,²³ ennek ellenére NATO-szövetségeseikhez hasonlóan tervezik a részvételt az ISAF-et váltó kiképző-támogató Resolute Support műveletben 2014 után is.²⁴

A Balkánon az 1992-es UNPROFOR és az 1995-ös UNCRO jelentette a nyitányt a lengyel békefenntartók számára, majd a NATO-tagság küszöbén az IFOR/SFOR révén kapcsolódtak be a stabilizálási folyamatokba. Bosznia-Hercegovinában napjainkban 36 lengyel katona szolgál az EUFOR Althea kötelékében, míg Koszovóban, a KFOR keleti szektorában 227 katona teljesít szolgálatot. A balkáni jelenlét kiemelten fontos a lengyeleknek, a térségből nem tervezik a kivonulást, illetve az afganisztáni műveletek végeztével szeretnék növelni erőiket a félszigeten. Az erről szóló megvalósíthatósági tanulmányok elkészítése jelenleg is zajlik a Védelmi Minisztériumban.

Tekintettel arra, hogy a 3000-3200 fős szinthez képest a külföldre vezényelt 1900-2000 katonájával így is „alulteljesít” a lengyel haderő, a nemzetközi műveleti ambíciószintet várhatóan csökkenteni fogják. A 2014 után Afganisztánban felszabaduló kapacitás lekötésének másik célterülete a Balkán mellett Afrika lehet, ahol komoly tapasztalatokkal rendelkeznek a lengyelek, köszönhetően az ENSZ-műveletekben (a NATO-csatlakozást megelőzően Nigériában, Libériában, Ruandában és Angolában) vállalt szerepnek, valamint az EUFOR Chad misszióknak, amelyben közel 400 lengyel katona szolgált.²⁵

A 2013 őszi külföldi missziókban szolgáló lengyel katonák létszáma

Misszió (váltás száma)	Helyszín	Szervezet	Létszám (fő)
ISAF (14.)	Afganisztán	NATO	1354 (13.) 278 (14.) (a váltást követően maximum 1000 fő)
EUFOR Althea (5.)	Bosznia-Hercegovina	EU	36
KFOR (28.)	Koszovó	NATO	227
EUTM Mali (1.)	Mali	EU	19 + 1 fő tolmács
MINURSO	Nyugat-Szahara	ENSZ	1
MONUSCO	Kongói Demokratikus Köztársaság	ENSZ	1
UNAMA	Afganisztán	ENSZ	1
UNMIK	Koszovó	ENSZ	1
UNMIL	Libéria	ENSZ	1
UNMISS	Dél-Szudán	ENSZ	2
UNOCI	Elefántcsontpart	ENSZ	2
EUMM Georgia	Grúzia	EU	10
Összesen:			1933

Forrás: Védelmi Minisztérium

23 Coalition Military Fatalities By Year. icasualties.org, 2013. 06. 05. (2013. 09. 10.)

24 NATO Defence Ministers endorse concept for new post-2014 mission in Afghanistan. nato.int, 2013. 06. 05. (2013. 09. 10.)

25 PMC Chad - Polish deployment. mil.pl, 2013. 06. 05. (2013. 09. 10.)

Lengyelország és a NATO kapcsolatai napjainkban

Lengyelország jó viszonya a NATO-val és az Egyesült Államokkal az európai rakétavédelmi rendszer körül kialakult viták ellenére sem erodálódott. A 2006-os rigai csúcstalálkozón elfogadott megvalósíthatósági tanulmány és a 2008-as bukaresti csúcstalálkozó tárgyalásai nyomán felvázolt tervek szerint a kétszintű, tengeri és szárazföldi elemekre épülő rakétavédelmi rendszer harmadik, földi telepítésű, elfogórakéták kilövésére képes indítóállomása Lengyelországban, Redzikowóban került volna telepítésre, míg a hozzá tartozó jelzőradart a csehországi Brdy városában helyezték volna el.²⁶ A lengyelországi telepítésekről szóló megállapodást lengyel részről Radosław Sikorski, amerikai részről Condoleezza Rice, a külügyi tárcák vezetői alá is írták 2008-ban, ám a bejelentést követő heves orosz reakciókra, illetve költséghatékonysági okokra hivatkozó új amerikai elnök, Barack Obama egy évvel később elállt a csehekkel és lengyelekkel történő együttműködéstől. (Lengyel szempontból szimbolikus üzenete volt annak is, hogy Obama 2009. szeptember 17-én, a Lengyelország elleni szovjet támadás 70. évfordulójának napján jelentette be a rakétavédelmi program módosítását.)²⁷ A lisszaboni és chicagói NATO-csúcson folytatódó tárgyalások eredményeként viszont Lengyelország mégsem szorult ki végérvényesen a rakétavédelmi programból: feltehetően 2018-ig Lengyelország, valamint Románia, Törökország és Bulgária területén is telepítésre kerülnek azon SM–3 típusú elfogórakéták, amelyek a módosított rakétavédelmi program keretében lennének részei a többretegű védelmi rendszernek.²⁸

Jóllehet a lengyelek üdvözölték e kezdeményezést,²⁹ az exkluzív szerep csorbulása és a honi légvédelem erősítésének vágya együttesen hozzájárult ahhoz, hogy a mostani haderő-fejlesztési kezdeményezések vezető területévé váljon a rakétavédelmi képességek javítása. A képet még tovább árnyalja, hogy Chuck Hagel amerikai védelmi miniszter 2013 márciusában bejelentette: az amerikai védelmi költségvetés nem teszi lehetővé, hogy Lengyelország és Románia területére SM–3 IIB típusú rakétákat telepítsenek a rakétavédelmi pajzs negyedik fázisaként, mivel a pénzügyi keretek csupán az SM–3 IIA típusú elfogórakéták telepítéséhez, a harmadik fázis teljesítéséhez elegendőek.

Arról, hogy az európai rakétavédelmi rendszerben immáron másodlagos szerephez jutó lengyelek és az Egyesült Államok együttműködésének nem képezheti akadályát a rakétavédelmi terv módosítása, nyilatkozat is született. A még 2008-ban tető alá hozott, a két ország stratégiai partnerségéről szóló megállapodást 2010-ben megerősítette Obama és Komorowski,³⁰ és kijelentették, hogy az SM–3 típusú elfogórakéták telepítése közös érdek.³¹ A jó viszony fennmaradásáról árulkodnak a NATO-főtitkár szavai is, aki idén januári látogatásakor külön méltatta a lengyel védelmi költségvetés magas szintjét és az elfogórakéták befogadását, amely által Lengyelország „példát mutat a többi szövetségesnek is”.³²

26 Ábrahám Gergely – Négyesi Áron: *Az európai rakétavédelmi rendszer I.* biztonságpolitika.hu, 2011. 12. 20. (2013. 09. 10.)

27 *Biden Heads to Poland to Mend Relations.* cbsnews.com, 2009. 10. 20. (2013. 09. 10.)

28 Ábrahám Gergely – Négyesi Áron: i. m.

29 Kupiecki, Robert: *Polish Perspectives on Missile Defense.* missilethreat.com, 2013. 05. 08. (2013. 09. 10.)

30 *Text of the Declaration on Strategic Cooperation Between the United States of America and the Republic of Poland.* state.gov, 2008. 08. 20. (2013. 09. 10.)

31 *Joint Statement by President Obama and President Komorowski of Poland.* whitehouse.gov, 2010. 12. 08. (2013. 09. 10.)

32 *Secretary General thanks Poland for strong commitment.* nato.int, 2013. 06. 06. (2013. 09. 10.)

A NATO Lengyelországba fektetett bizalmát mutatja az is, hogy az országba több NATO-intézmény települt: az Északnyugat-Lengyelországban fekvő Bydgoszczban található a Transzformációs Parancsnokság (ACT) alárendeltségébe tartozó NATO Összhaderőnemi Kiképzési Központ (NATO JFTC), illetve itt működik a NATO legújabb, Katonai Rendészeti Kiválósági Központja. Nem utolsósorban Bydgoszczban található a NATO Kommunikációs és Információs Ügynökségének (NCI Agency) helyi irodája a NATO 3. híradószázalójával együtt. Ugyancsak Lengyelországban, Szczein városában diszlokál a NATO Multinational Corps Northeast, amely 13 ország munkáját fogja össze a lengyel, német és dán keretnemzetek által.

2013. november 2–9. között Lengyelország és Lettország ad otthont a nagyszabású Steadfast Jazz 2013 nemzetközi gyakorlatnak,³³ amelyet nagy várakozás előz meg Lengyelországban: Drawsko Pomorskie térsége a színhelye a szárazföldi kötelékek gyakorlatainak. A Steadfast Jazz gyakorlatot idén 18. alkalommal rendezik meg, és közel 6000 katonát mozgósítanak a gyakorlat idejére, amelynek célja, hogy a NATO Reagáló Erők (NRF) számára összhaderőnemi keretek között biztosítson gyakorlási lehetőséget. A lengyelországi és lettországi helyszíneken, valamint a balti-tengeri haditengerészeti műveletekkel kapcsolódik be 3000 katona a hadgyakorlatba, további 3000 fő pedig az európai NATO-bázisokról (Rammstein, Mons, Stavanger, Brunssum, Taranto) követi nyomon a gyakorlatot. A Steadfast Jazz műveleteihez hozzájáruló erők sokszínűsége jelzi, hogy nagyszabású gyakorlat lebonyolítására kerül sor egy kitalált forgatókönyv köré szervezve. A gyakorlat a balti térség védelmi képességeinek is fontos tesztje lehet, ám a NATO lelkesedését az idei Steadfast Jazz fontosságáról nem mindenki osztja. Sajtóhírek szerint az Oroszországi Föderáció rosszallását fejezte ki a közel egy éve tervezés alatt álló nemzetközi csapatgyakorlat miatt, mert az szerintük a hidegháborús idők készenléti tervezésére emlékeztet, és tartanak tőle, hogy az elképzelt szituáció oroszellenes élt kap, amennyiben egy esetleges, a balti államok vagy Lengyelország elleni támadás vízióját vázolná fel.³⁴

A védelmi kiadások trendjei

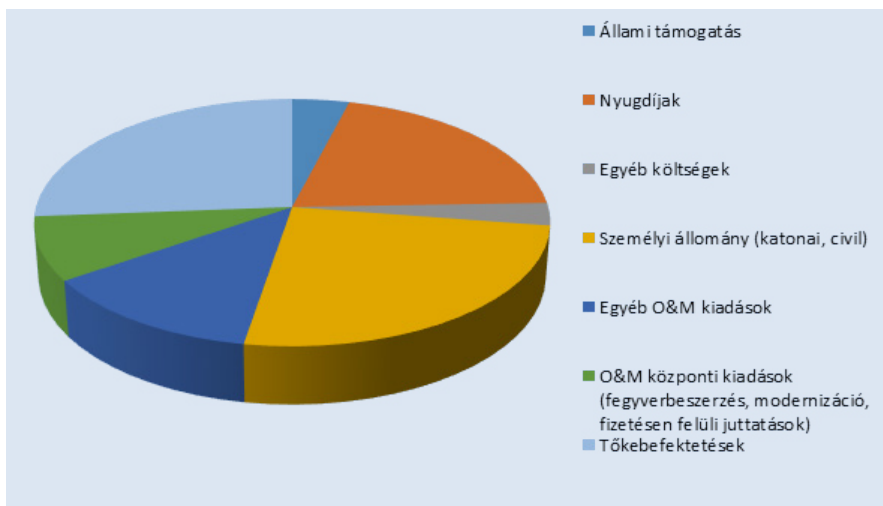
Lengyelország védelmi költségvetése a 2012-es évben 9,3 milliárd dollár (30,5 milliárd zloty) volt, ezzel a GDP arányában számított védelmi költségvetés vonatkozásában Lengyelország igen előkelő helyen áll a NATO-tagállamok sorában. Az Egyesült Államokat (4,4%), az Egyesült Királyságot és Görögországot (2,5%), valamint Franciaországot és Törökországot (2,3%) követően Lengyelország a 6. védelemre legnagyobb arányban költő országok között a maga 1,95%-os allokációs arányával.³⁵ A lengyel haderő átalakításáról, technikai modernizálásáról és finanszírozásáról szóló, 2001 májusában elfogadott törvény értelmében ugyanis a védelmi költségvetés összege mindig el kell érje az előző pénzügyi évben előállított bruttó hazai össztermék 1,95%-át. A Védelmi Minisztérium számításai szerint ez a 2013-as évre 31,4 milliárd zlotyot biztosít – 31,2 milliárd a Védelmi Minisztérium, 0,2 milliárd zloty pedig a többi tárca védelmi feladataira – a tavalyi év 29,5 milliárd zloty védelmi célú kiadásai után.

³³ Steadfast Jazz 2013. nato.int, 2013. (2013. 09. 10.)

³⁴ Watson, Paul Joseph: *Russia furious about NATO drill centered around „Foreign Invasion” of Poland.* infowars.com, 2013. 07. 25. (2013. 09. 10.)

³⁵ SIPRI Military Expenditure Database. sipri.org. (2013. 09. 10.)

A Védelmi Minisztérium 2013-as védelmi költségvetésének belső megoszlása

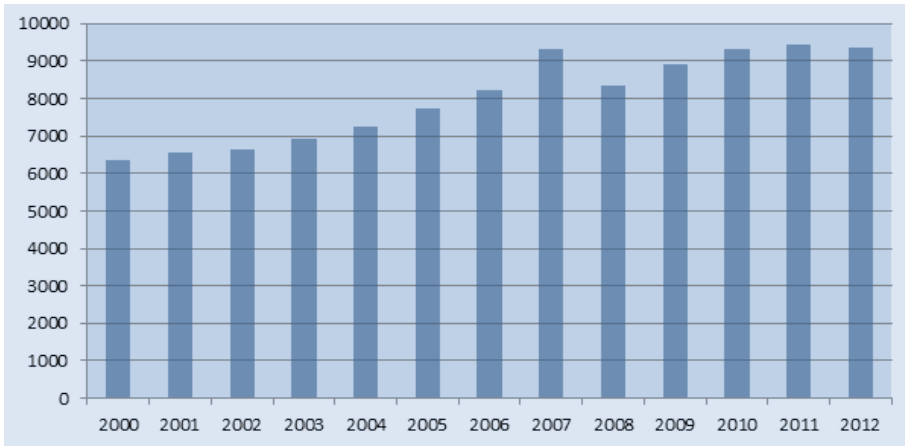
Forrás: Ministry of National Defence: Basic Information on the MoND Budget for 2013

Nőtt a védelmi szektor tőkebefektetéseinek aránya: 2013-ban a fegyverbeszerzésekre, az infrastrukturális fejlesztésekre (hét repülőtér, négy haditengerészeti bázis, öt utántöltésre használt bázis, valamint több katonai kórház, logisztikai raktár felújítása a cél), a technikai felszerelés modernizálására, valamint a katonai felsőoktatási intézmények eszközbeszerzéseire fordított tőkeberuházások a védelmi költségvetés 26,2%-át teszik ki az előzetes számítások szerint (a 2012-es érték 24,4% volt). A védelmi kiadások prioritásai közül a két legfontosabb a műveleti képességek fejlesztése, valamint a haditechnikai eszközpark és a fegyverzet modernizálása. Ezt követi a nemzetközi védelmi célú együttműködésekben való részvétel fokozása, a tudományos kutatásokra fordított összegek növelése, valamint a nemzetvédelmi céllal használt IT-rendszerek fejlesztése. A nemzetközi válságkezelő műveletekre 2013-ban 559,9 millió zlotyt különítettek el, ami a védelmi költségvetés 1,8%-a.³⁶

A képet árnyalja, hogy a Gazdasági Minisztérium kezdeményezésére a Szejm 2013. szeptember 13-án módosította az éves költségvetési törvényt, ami a védelmi költségvetés csökkentését eredményezte: az év végéig 28,252 milliárd zlotyra csökken a védelmi költségvetés, így az 1,95%-os költségvetési hozzájárulás is kevesebb lesz: 2013-ban várhatóan csak a GDP 1,76%-át fogja elérni. A lengyelek azonban csak pillanatnyi megrekedésnek tekintik ezt az állapotot, és a következő költségvetési évben újra igyekeznek emelni a védelmi kiadásokat. Ami szintén kiemelten fontos, hogy a védelmi költségvetés megkurtítása nem érintheti a modernizációs programot, illetve a személyi állomány fizetését és a nyugdíjakat – ezt a Védelmi Minisztérium alapelveként kezeli.

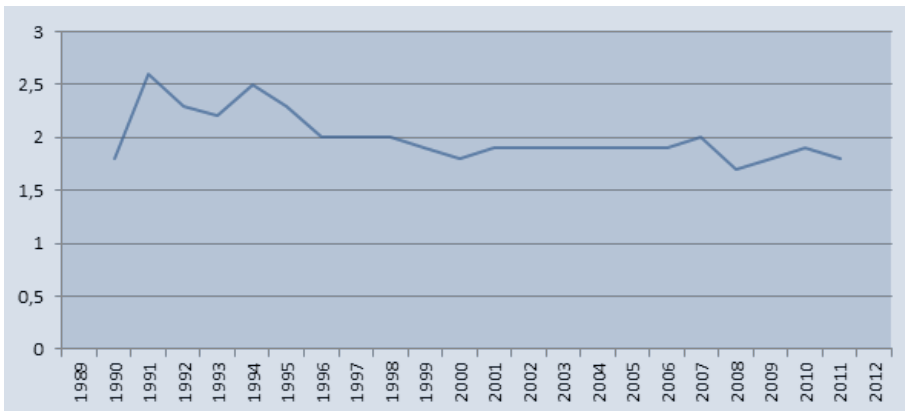
³⁶ Uo.

Védelmi költségvetés (millió USD)

Forrás: SIPRI Military Expenditure Database 2013

A védelmi költségvetés GDP-hez viszonyított aránya (%)

Forrás: SIPRI Military Expenditure Database 2013

A képességfejlesztés főbb irányvonalai

A képességfejlesztés vonatkozásában elmondható, hogy a haderő megújításának programját 10 éves szakaszokra osztják a lengyelek; jelenleg a 2013–2022 közötti időszak fejlesztéseire kerül sor, az addig elért eredmények felülvizsgálata pedig 2016–2017 között zajlik majd. Ebben az időszakban mindegyik haderőnem modernebb eszközökkel történő felszerelését el kívánja érni Lengyelország, és kiemelt szerepet kap a hazai védelmi ipar korszerűsítése. A technológiai fejlesztésekkel a lengyel védelmi ipari vállalatokat tervezik megbízni, ezzel is erősítve a hazai kis- és középvállalkozások kelet-közép-európai pozícióját a nagy európai versenytársakkal (BAE Systems, EADS, Finmeccanica, Thales) szem-

ben.³⁷ A képességfejlesztési szándékok a bevezetőben felvázolt politikai meggyőződésnek megfelelően alakulnak, így Varsót gyakorta éri a vád, hogy önvédelmi képességeinek erősítését avított módon tekinti elsődleges feladatának, aminek közvetetten rossz üzenete lehet egy olyan időszakban, amikor mind a NATO, mind az EU a többnemzeti képességfejlesztés mellett foglal állást, s amikor az Európai Tanács soron következő (2013. decemberi) csúcstalálkozóján is az európai védelmi ipar erősítése lesz az egyik fő téma.

Tovább borzolta a kedélyeket, hogy Donald Tusk miniszterelnök és Tomasz Siemoniak védelmi miniszter 2013. június 3-án együtt jelentették be a „Polish Fangs” projektet, amelynek nem titkolt szándéka az elrettentés hitelesítéséhez szükséges képességek előtérbe helyezése. A projekt részeként a légierő F-16-os gépeit és egyes tengeralattjárókat is manőverező (csapásmérő) rakétákkal szerelnék fel, drónokat vásárolnának a haderő számára, tovább fokoznák a különleges műveleti képességeket, illetve a haditengerészetben belül egy, a partmenti védelmet erősítő rakétazászlóaljat állítanának fel. A norvégoktól vásárolt 12 darab Naval Strike Missile segítségével a zászlóalj 2013 júniusában már elérte a műveleti készenléteket, ugyanakkor összesen 48 rakétaüteg megvásárlását tervezi a lengyel kormány. Az elrettentés tökéletesítésének másik eleme Dominik Jankowski szerint az F-16-sok felfegyverzése lehet, amely során Finnországhoz hasonlóan várhatóan Varsó is Joint-Air-to-Surface Standoff Missile (JASSM) típusú stacioner rakétákat fog vásárolni az Egyesült Államoktól.³⁸

Az elrettentés csak a megerősített légtérvédelmi és rakétavédelmi eszközök segítségével lehet teljes, továbbá az egyes haderőnemeken belüli mobilitás fokozása is cél. A reformok alapvetően négy pillérré, célkitűzésre támaszkodnak, melyek az alábbiak.³⁹

1. A szárazföldi erők képességeinek fokozása a páncélozott erők és eszközök fejlesztése és felújítása révén, amelynek eredményeként Lengyelország páncélos erőinek ütőképessége a legerősebb lesz Közép-Európában:

- 2015-ig a „Homar” nevet viselő, többfajta rakéta kilövésére képes indítóállványok telepítése a délkelet-lengyelországi Stalowa Wolaban;
- „Rak” típusú automata aknavető kifejlesztése és 70 darab beszerzése a 2014–2018 közötti időszakban;
- további 300, finn licenc alapján készült „Rosomak” kerek páncélozott harcjármű gyártása a honvédelmi és missziós feladatok elősegítése végett;
- 128 darab Leopard 2A4 típusú harckocsi felújítása és modernebb, Leopard 2A5 harckocsik beszerzése.

2. A haditengerészet fejlesztésére a lengyel politikai vezetés a 2030-ig terjedő időszakban csaknem 3 milliárd dollárt (10 milliárd złoty) kíván fordítani, mivel a fejlesztések nélkül gyakorlatilag elveszítené műveleti képességét. Ennek oka, hogy 2022-ig a harci műveletek végrehajtására is képes hajók állományából (41 darab) 17 hajóegységet kell kivonni a hadrendből, így ezek pótlása elengedhetetlen. E célból az alábbi típusok beszerzését tervezik:

37 Terlikowski, Marcin: *The Polish Defence Sector and the Liberalised European Defence Equipment Market*. *PISM Bulletin*, No. 18., 2013. 02. 19. (2013. 09. 10.)

38 Jankowski, Dominik P.: *Beyond Air and Missile Defense: Modernization of the Polish Armed Forces*. *Center for European Policy Analysis*, 2013. 09. 05. (2013. 09. 10.)

39 Uo.

- 3 darab „Miecznik” típusú ör- és partvédelmi hajó vásárlása 2014–2016 között;
- 3 darab aknamentesítési képességgel rendelkező járőrhajó vásárlása 2015–2016-ban,
- 3 darab „Kormoran” aknamentesítő hajó beszerzése 2016–2022 között;
- 3 darab harcászati tengeralattjáró beszerzése és felszerelése manőverező rakétákkal (az első két eszköz beszerzését 2022-re, a harmadikét 2030-ra tervezik).

3. A légierő modernizálása során 8 repülőeszköz sugárhajtású rendszerrel (Advanced Jet Trainer) történő felszerelését és a teljes helikopterflotta felújítását irányozzák elő 2015-től kezdődően:

- első ízben 2,5-3,5 milliárd dollár összegből sor kerülne 70 harci támogató és logisztikai feladatok ellátására képes helikopter felújítására;
- a második szakaszban, 2020-tól kezdődne a Mi-24 harci helikopterek lecserélése.

4. A védelmi ipar modernizációja: az európai védelmi ipar további liberalizálása a 2009/81/EC irányelv alapján nem kedvez a nyugati társakkal versenybe lépő lengyel vállalatoknak.⁴⁰ A lengyelek szerint a szabadpiaci verseny kiterjesztése még inkább fragmentálja a védelmi vállalatok piacát, és a jelentős múlttal még nem rendelkező lengyel vállalatok még inkább ki lesznek téve a nagy cégek kiszorító hatásának.⁴¹ A 25 egyéni vállalatot tömörítő, állami kézben lévő Polish Defence Holding (korábbi nevén Bumar Group) ezért több megbízást kap a mostani haderőreform során. A lengyel védelmi ipari vállalatok szerepének növeléséről a gazdasági és védelmi tárca együttesen dolgoznak ki javaslatokat.

A lengyelek szakmai és politikai fórumokon egyaránt hangsúlyozzák, hogy haderőfejlesztésük – minden kritika ellenére is – nem öncélú, hanem a NATO és EU stratégiai szándékainak megfelelő folyamat. Ezt erősítendő, az idei évben Tomasz Siemoniak bejelentette⁴² Varsó csatlakozását a NATO Alliance Ground Surveillance rendszerhez, amelynek felállításáról 13 ország részvételével döntöttek a 2012-es NATO-csúcson.⁴³ Az integrált felszínellenőrzési rendszer aláírói között eredetileg Lengyelország is szerepelt volna, ám pénzügyi okokra hivatkozva 2009-ben távolmaradását jelezte.⁴⁴ A megújított szándéknyilatkozat jó jel a lengyel hadiipari intézmények számára is; többük, így a PHO, a Transbit és a Wojtkowsky Instytut Łączności is abban bízik, hogy a radarfejlesztésekre megbízást kap a NATO-tól. A tervek szerint 2015-ben felálló AGS működési költségeinek 4,5%-ához fog hozzájárulni a lengyel kormány. A másik, NATO vonatkozásában kiemelt elem az ország csatlakozása a Global Hawk drónok beszerzésére irányuló NATO-csoporthoz, amelyről ugyancsak idén határozott a kormány.⁴⁵ Lengyelország a 15. azoknak a kezdeményezésben szerepet vállaló államoknak a sorában, amelyek egyetértenek abban, hogy a NATO-nak saját pilóta nélküli eszközökkel kell rendelkeznie, s a jövőben el kell kerülnie, hogy az amerikai haderő drónjaira támaszkodjon.

40 Directive 2009/81/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of procedures for the award of certain works contracts, supply contracts and service contracts by contracting authorities or entities in the fields of defence and security, and amending Directives 2004/17/EC and 2004/18/EC. europa.eu, 2009. 08. 20. (2013. 09. 10.)

41 Terlikowski, Marcin: i. m.

42 *Poland to join NATO surveillance programme*. thenews.pl, 2013. 04. 06. (2013. 09. 10.)

43 *Alliance Ground Surveillance (AGS)*. nato.int, 2014. 08. 21. (2013. 09. 10.)

44 Glowacki, Bartosz: *Poland rejoins NATO AGS programme*. flightglobal.com, 2013. 04. 17. (2013. 09. 10.)

45 *Poland Joins NATO Global Hawk Programme*. uasvision.com, 2013. 07. 03. (2013. 09. 10.)